

Kitap İncelemesi / Book Review

Yayın Geliş Tarihi / Received: 24.08.2020

Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 19.10.2020

ISSN: 1306-9136

Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes and History Journal

Sayı: 21, Yıl: 2020, Sayfa: 235-241

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi / To cite this article (Chicago, 17-A sürüm / Chicago, 17th A):

Ertekin, Berfin Mahide. "Askeri Müdahaleler, Savaş Suçları ve Sivillerin Korunması". *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes* 21, (2020): 235-241.

Berfin Mahide ERTEKİN

Bağımsız Araştırmacı

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5121-8910>

**ASKERİ MÜDAHALELER, SAVAŞ SUÇLARI
VE SİVİLLERİN KORUNMASI**

***(MILITARY INTERVENTIONS, WAR CRIMES,
AND PROTECTING CIVILIANS)***

235

Yazar: Christi Siver

Kitap Adı: Military Interventions, War Crimes, and Protecting Civilians (Askeri Müdahaleler, Savaş Suçları ve Sivillerin Korunması)

Yayın Evi: Springer International Publishing AG

Yayın Yılı: 2018

Yayın Yeri: İsviçre

Dili: İngilizce

Sayfa Sayısı: 137

ISBN: 978-3-319-77691-0 (e-kitap)

Günümüzde savaş giderek şekil değiştirmektedir ve bu bağlamda iki devletin karşı karşıya gelip sınırda çatışması artık çok rastlanan bir durum değildir. Yaşadığımız çağda çatışmalar ağırlıklı olarak isyancı gruplara ve terör örgütlerine verilen askeri

karşılık üzerinden sürmektedir. Dolayısıyla böyle bir ortamda sivillerin korunması daha da önem taşımaktadır, zira bir sivil ile bir isyancı veya teröristin ayırımını yapmak ciddi dikkat, eğitim ve tecrübe gerektirmektedir. Birçok uluslararası antlaşma ve uluslararası örgütler var olsa da devletler ve yine uluslararası örgütler, savaş suçunun işlenmesinin halen önüne geçebilmiş değildir. Silahlı kuvvetlere yüklenen görevi ve devletlerin bu görev yönetimini anlamak; savaş, çatışma ve askeri müdahale gibi konularda sivilleri korumak için oldukça önem arz etmektedir. Bu noktada da silahlı kuvvetler içinde verilen eğitim ile komutanların/liderlerin sergiledikleri tutum, sivillerin korunmasına yönelik askerlerin davranışlarında büyük önem taşımaktadır.

Christi Siver tarafından kaleme alınan *Military Interventions, War Crimes, and Protecting Civilians* adlı kitap tam olarak bu konuya eğilmektedir. Yazarın amacı askerlerin neden savaş suçu işlediğini ve askerleri sivilleri öldürmeye iten etkenlerin ne olduğunu araştırmaktır. Bu sayede ilgili çalışma, askeri müdahalelerde sivillerin korunması için ne yapılması gerektiğine akademik ve bilimsel yaklaşım ile dikkat çekmektedir. Bu bağlamda bu çalışma karar vericilere sivillerin korunması konusunda öneri sunan ve yol haritası niteliği taşıyan bir çalışmadır.

İlgili kitabın yazarı Christi Siver, Amerika Birleşik Devletleri'nde Saint John's Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde doçentlik görevini yürütmektedir. Çalışma alanları dış politika, uluslararası hukuk ve askeri müdahaleler gibi konuları içermekte ve çalıştığı konuların odağında uluslararası güvenlik ile insan hakları bulunmaktadır.

Yazar, aynı silahlı kuvvetler içerisinde bazı birliklerin askeri müdahale sırasında uluslararası hukuka uygun davranırken, bazı askeri birliklerin sivilleri hedef almasının nedenlerini bulmak için çalışmasında silahlı kuvvetlerin incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Aynı silahlı kuvvetler içindeki birliklerin farklı davranışlarını anlamak için silahlı kuvvetlere *örgüt* olarak yaklaşmaktadır. Dolayısıyla araştırma sorusu için neden-sonuç mekanizması kurarken *örgüt kuramını* kullanan yazar, örgüt içi kültürde *alt kültür* ve *karşı kültürün oluşumu* ile *örgüte sosyal entegrasyon* kavramları özelinden silahlı kuvvetlerdeki birlik davranışlarını araştırmaktadır. Yazar, ilgili kavramlar üzerinden silahlı kuvvetlerdeki birliklerin davranışlarını anlamak için toplamda üç vakayı incelemiş, ancak vakalar arasında karşılaştırma yapmamıştır.

İlgili kitap altı bölümden oluşmaktadır ve her bölüm akademik makaleden oluşmaktadır. İlk iki bölüm giriş bölümü, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölüm gelişme, altıncı bölüm de sonuç olarak kabul edilebilir.

İlk bölümde yazar amacını ve araştırma sorusunu belirtmiştir. İkinci bölümde yazar incelediği konuyu, kullandığı kuramı ve kavramları tanımları ile detaylıca açıklayarak okuyucuyu bilgilendirmiştir. Ayrıca araştırma yöntemi ile kullandığı kaynakları da belirtmiştir. Kitabın üç, dört ve beşinci bölümlerinde yazar incelediği üç vakayı tek tek açıklamıştır. Üçüncü bölüm Kore Savaşında sivil mültecilerin yaşadıklarını, dördüncü bölüm Malaya'da ilan edilen olağanüstü hâl durumunda İngiliz silahlı kuvvetlerinin sivillere karşı davranışlarını ve beşinci bölüm ise Somali'de Kanada silahlı kuvvetlerinin eylemleri üzerinden barış koruma gücünün karanlık yüzünü konu almıştır.

Yazar her vakada sivilleri hedef alan birlikleri *alt kültür*, *karşı kültür* ile *askeri birliklerde sosyal entegrasyon arasındaki ilişki* ve *askeri birliklerde liderlik* üzerinden inceleyerek sivilleri öldürme nedenlerine cevap getirmeyi amaçlamıştır. Altıncı bölümde, yazar sonuç kısmını yazmış ve ulaştığı sonuç ile önerilerini ve ayrıca yaptığı ilgili çalışmaya ek olarak araştırılması gereken konuları da eklemiştir.

Yazar çalışmasında araştırma yöntemi olarak süreç izleme (iz sürme) yöntemini kullanmıştır. Seçtiği vakalardaki silahlı kuvvetlerin her biri uluslararası hukuku korumaya kararlı, büyük ve güçlü demokratik ülkelerin silahlı kuvvetleridir ve yazarın amacı da özellikle bu silahlı kuvvetlerdeki birliklerin tutumunu incelemektir. Yazar çalışmasında çeşitli kategoride kaynaklar kullanmıştır: Arşivleri ziyaret ederek çalışmasında yer verdiği vakalara ait askeri raporları, askerlerin eğitimine ve birlik içi disiplin uygulamaları gibi konuları içeren askeri ve sivil belgeleri toplamış, ayrıca çalışmadaki vakarla ilgili askerlerin röportajlarını da çalışma için kullanmıştır. Kullandığı kaynaklar ile çalışmanın şeffaflığı ve güvenilirliği açıktır.

Yazar, incelediği sınırlı sayıdaki vakalar üzerinden araştırma sorusunun cevabını bulduğunu belirtmekle birlikte, bu konunun farklı detaylar ve araştırma soruları üzerinden daha da araştırılması gerektiğini de vurgulamaktadır. Yazar üç ayrı vakada da ortak sonuca varmıştır: Aynı silahlı kuvvetler içinde birliklerin uluslararası hukuka uyma ve sivilleri koruma konusundaki davranış farklılığını; silahlı kuvvetler içindeki

sosyal entegrasyonun yetersizliği ile birlik komutanlarının yetersiz tutum ve emir aktarımı sonucunda silahlı kuvvetler içinde gelişen alt kültür ve karşı kültür ile açıklamaktadır.

Bir örgüt içinde var olabilmenin gereği olan örgüte sosyal entegrasyonu silahlı kuvvetler bağlamında değerlendiren yazar, silahlı kuvvetlerde sosyal entegrasyonun verilen eğitimler ile gerçekleştiğini belirtmektedir. Ayrıca bu eğitimlerde liderin tutumu oldukça önemli olduğunu eklemektedir (s. 14). Bu bağlamda yazar incelediği askeri belgeler doğrultusunda, doğrudan sahada çarpışan ve siviller ile karşı karşıya kalan askerlere; silahlı kuvvetlere bağlılık ve aidiyetin sağlanması için veriler eğitimler sırasında gerek Cenevre Sözleşmelerinin gerekse sivillerin korunması gerekliliğinin kısıtlı şekilde, etkisizce veya hiç verilmediği çıkarımına varmıştır (s. 125). İlgili eğitimlerin sadece askeri birlik komutanlarına verildiği görülmektedir. Yazara göre komutanların yetersiz bilgi aktarımı sonucu sahadaki askerlerin savaş suçu işlediği açıktır. Yazar; silahlı kuvvetlerin savaş suçu işlediklerinde, yargılanan ve cezaya çarptırılanların tetiği çeken askerler olmasını eleştirmektedir. Bu noktada yazar önemli bir konuda farkındalık yaratmaktadır. Sosyal entegrasyon ile silahlı kuvvetler içinde “bireyselliklerinden” arındırılarak silahlı kuvvetlere bağlanmaları ve emirleri yerine getirmeleri beklenen askerler, savaş suçu işlediklerinde bireysel olarak yargılanmaktadırlar. Bu askerler yerine silahlı kuvvetlerdeki eğitimi eksik veren birimler veya yeterli formasyon aktarımını yapamayan komutanlar yargılanması, muhtemelen sivilleri koruma konusunda karar vericiler ile silahlı kuvvetlerin birimleri eğitime ve yönlendirmede atacağı adımlar daha sağlam olmasına yol açacaktır.

Bunlarla birlikte her askeri birliğin savaş suçu işlemediği ve müdahaleler sırasında sivilleri koruduğu gözlenmiştir. Yazar bu durumu birlik liderliği ve alt kültür kavramları ile açıklamaktadır. Yazar; incelediği askeri belge ve raporlardan yola çıkarak aynı silahlı kuvvetler içerisinde savaş suçu işleyen ve işlemeyen askeri birlikler arasındaki farkın, yine yetersiz bilgi ve formasyon aktarımı yapan komutanlar olduğu sonucuna varmıştır. Silahlı kuvvetler içinde savaş kanunları eğitimle verilmiş dahi olsa komutanlar sahada verilen eğitimi uygulamazlarsa, asker çelişkiye düşmekte ve silahlı kuvvetlere sosyal entegrasyonunu yeterli seviyede sağlayamamaktadır. Yazar askeri birlik komutanlarının, askerlerin silahlı kuvvetler kültürüne karşı bir alt kültür veya karşı kültür oluşturmasında büyük etkileri olduğu çıkarımını yapmaktadır. İncelenen çalışmada üç vakada da askerlerin sivillere

yönelik davranışlarının kaynağı, liderlerin tutum ve emirlerini işaret edilmektedir.

Bu duruma örneklerden biri kitabın çalışma konularından bir tanesi olan Kore'de gerçekleşmiştir. Yazara göre Kore'de görev alan bazı askeri birliklerin komutanları, emirlerindeki askerlere sivillerin korunması konusunda yeterli eğitim ve bilgi aktarımı yapamadığından sivillerin ölümüne yol açmıştır. Aynı yetersiz eğitimi alan başka bir askeri birlik ise müdahale sırasında komutanların doğru bilgi ve emir aktarımı ile sivil mültecilere yardım etmişlerdir (s. 50).

Çalışmada yer alan bir diğer vakada ise Malaya'da İngiliz silahlı kuvvetlerinin sivillere karşı tutumu incelenmiştir. Askeri belgeler ışığında yazar; birliklerin savaş suçu işlemelerinin kökeninde yine yetersiz silahlı kuvvetler-içi eğitim ile sosyal entegrasyon ve komutanlığın birlikleri yönetmekteki yetersizlik olduğuna işaret etmektedir (s. 77). Yazar aynı zamanda, sivillere saldıran askerlerin sivilleri, isyancılardan veya teröristlerden ayırt edemediklerini de belirtmiştir.

Yaşadığımız çağda hegemonik ve topyekûn savaşlar yerine daha çok sınırlı, iç ve gerilla savaşları ile karşılaşmaktayız. Yani savaş hukukunun ön gördüğü şekilde, belirli bir alanda belirli silahlı kuvvetler tarafından yürütülen savaşlar yerine artık gerillalar tarafından düzensiz şekilde yürütülen savaşlar mevcuttur. Dolayısıyla bu durum sivil ile askeri/çatışan silahlı kişiyi ayırt etmeyi zorlaştırmaktadır. Böyle bir ortamda da savaşın bağlamı değişmekte ve savaş hukuku zayıflamakta, uygulanması da zor hale gelmektedir. Bu gerçek göz önüne alındığında, yazarın çalışmasında savaşın değişen bağlamına ve sivil ile isyancı/terörist ayırımının zorluğu sonucu savaş hukukunun uygulanmasındaki eksikliğe yeterli seviyede değinmediği görülmektedir.

Bir başka husus ise yazarın çalışması için kullandığı vakaların az sayıda olması ve tek tip silahlı kuvvetleri, yani demokratik devletlerin silahlı kuvvetlerini içermesidir (s. 132), ki yazar çalışmasında bu eksikliğe işaret etmiştir. Bu sebeple bu çalışmanın sonucunu tüm devletler ve silahlı kuvvetler için genellemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Devletler, komuta zinciri yoluyla hiyerarşik bir düzende silahlı kuvvetlerini kontrol ederler. Bu bağlamda her devletin eğitim kaynaklarının, askeri kültürünün ve komuta zinciri düzenindeki disiplin sağlama metodunun aynı olmayacağı göz önüne alınmalıdır.

Tam da bu noktadan hareketle dikkat çeken konu da aslında demokratik ve uluslararası alanda güce sahip devletlerin silahlı kuvvetlerindeki askerlerin savaş suçu işlemesidir. Zira bu devletler sivillerin korunması yönünde uluslararası hukuk kurallarını destekleyen, eğitim ve bilgi kaynağına sahip devletlerdir.

İlgili çalışma, yazarın silahlı kuvvetleri örgüt olarak ele alıp silahlı kuvvetlerdeki askerlerin davranışlarını örgüt (yani silahlı kuvvetler) kültürü doğrultusunda incelediği unutulmadan okunmalıdır. Yazarın çalışmasından anlaşılmaktadır ki silahlı kuvvetler içinde sosyal entegrasyon sırasında doğru verilmeyen eğitimler sonucu askerler silahlı kuvvetler içinde bir karşı kültür ve alt kültür oluşturmaktadır. Yetersiz sosyal entegrasyon ve eğitimin sebebi de bilgi, emir ve davranış aktarımını birliklere yetersiz şekilde aktaran birlik komutanlarıdır. Bu bağlamda yazar, askerlerin sosyal entegrasyonunu sağlayabilmesi için komutanların da aynı ölçüde ve doğrultuda davranması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Örgütlerde bireyleri örgüte bağlayan ve ortak örgüt kültürünü oluşturan *ortak değerlerdir*. Silahlı kuvvetler içinde sosyal entegrasyonun sağlanması için askerlere verilen eğitimler, askerler için mensup oldukları silahlı kuvvetlerin “değerleri” olmaktadır ve bu değerlere sadık kalan asker artık silahlı kuvvetlere aidiyet kazanmış olur ve değerleri içselleştirir. Böylece bir çatışma ortamında ne yapması gerektiğini bilir ve kendi vicdani muhakemesini kullanmayı ya da komutanın emrini beklemeyi. Sivillere yönelik şiddetin önlenmesi adına atılan hukuki girişimler, bürokrasi içinde kaldığı sürece ancak bir “temenni” olabilir. Bu hukuki normlar ancak silahlı kuvvetler içinde en üst rütbeden en alt rütbeye kadar eğitime dönüştürüldüğünde silahlı kuvvetler kültürü içinde *ortak değer* olabilir. Yeterli şekilde sosyal entegrasyonu sağlayamayan askerler ve birlikler, silahlı kuvvetler kültürüne aksi şekilde davranışlar göstererek silahlı kuvvetler içinde alt kültür ve karşı kültür oluşturmaktadır ve sivillerin korunması imkânsız hale gelmektedir.

Yazarın çalışmasıyla yaptığı en önemli katkı; savaş suçu işleyen askerlerin bireysel olarak yargılanmasını ve devletlerin ya da silahlı kuvvetlerde askerlerden sorumlu birlik komutanlarının sorumlu tutulmadığını eleştirerek farkındalık yaratmasıdır. Yazar ayrıca çalışmasında, incelediği konu ile alakalı olarak çalışmanın genişlemesi ve ilerlemesi adına ek araştırma sorularını da belirtmiştir.

İlgili çalışma alana katkı sunmakla birlikte akademik çevreler ve öğrenciler için açıklayıcı bir çalışmadır. Kavramlar ile kullanılan kuramın tanımlarının yapılması ve vakaların tarihsel arka planı ile okuyucuya sunulması sayesinde çalışma akademik çevreler dışından da okunabilecek niteliktedir.